

tardor 2022

El senyor Cogito, de Zbigniew Herbert

Xavier Farrés

Vaig començar a traduir per fer-me un sentit més clar del que llegia, per més que alguns d'aquells poemes ja els coneixia de lectures anteriors en altres llengües. Aquesta era la primera intenció: fer-me comprensible a mi mateix uns versos d'una llengua que començava a entendre, que començava a fer-me meva (si és que això és possible). La segona intenció era fer un homenatge a les traduccions que m'havien precedit, que m'havien obert la porta a conèixer poetes que van acabar sent decisius en la meva formació. D'entrada, doncs, tindriem la comprensió i l'homenatge. El primer viatge cap a mi i cap als altres. I la tercera intenció, o també podríem dir moviment, perquè és més aviat tota una composició, també s'adreça als altres, als lectors. La traducció com a oferiment, com a regal: allò que m'ha enlluernat ho entrego a altres lectors. De vegades, he arribat a pensar que tot l'esforç del camí per aprendre una nova llengua i aprendre a traduir és per assolir aquest punt, el moment que comparteixo el text amb els lectors. És un treball d'agraïment a l'obra, i també al lector, amb l'esperança que pugui trobar en el text almenys algunes restes d'allò que m'ha mogut a traduir-lo.

No puc separar la meua tasca de traductor de la descoberta de la literatura (i, més concretament, de la poesia) polonesa. El xoc inicial amb una sèrie d'autors que em descobreixen unes vies d'expressió a les quals no estava avesat travessava les fronteres de la poesia que jo coneixia, i l'enlluernament és tan profund que m'encamina a començar a estudiar-ne la llengua. I, amb la llengua, vaig intentar veure com era el funcionament d'aquella poesia. Com molts altres lectors, i això no té gens d'original, vaig descobrir aquesta poesia de la mà dels autors que a Occident havien passat a ser coneguts com els principals representants de l'anomenada «escola polonesa de poesia», amb Czeslaw Milosz al capdavant (l'autor que precisament va posar nom a aquest fenomen). Entre aquests autors, n'hi havia un que destacava arreu, Zbigniew Herbert, per diversos motius, i no és banal el fet que precisament el traduís Czeslaw Milosz. Però no tan sols havia rebut el suport d'ell: també s'hi van afegir poetes del món anglosaxó que van determinar els nous corrents de la poesia en aquella llengua. Cal destacar els noms de Ted Hughes i de Seamus Heaney. Aquest darrer hi dedica un parell d'excel·lents assajos, en què destaca els elements de la història en la poesia de Herbert, o com analitza problemàtiques del món actual a través de referències del passat o a través de la paràbola històrica. S'incideix tant en aquests aspectes que a Herbert ja li pengen aquesta etiqueta. I, tanmateix, en ell també hi ha el plantejament d'una identitat, unit o no a uns avatars històrics, hi ha la nostra percepció concreta i metafísica del món i dels objectes, com el més concret determina la configuració d'un jo dintre d'una societat, com no podem deslliurar-nos d'allò que ens envolta, ens determina i fa part de nosaltres mateixos. Tant en els primers llibres com a partir de crear aquest enorme personatge que és **el senyor Cogito**, aquest senyor que pensa sobre si mateix i sobre la història. Un correlat poètic i filosòfic que aporta la distància necessària per observar l'objecte que som nosaltres. El senyor Cogito actua en molts nivells, i el principal rau en la capacitat d'observació i d'anàlisi. La veu de Herbert, que en els primers llibres es troba en una línia un pèl surrealista, d'una banda; i en l'anàlisi, la reflexió i l'observació de l'objecte, de l'altra, amb concomitàncies amb la poesia de Francis Ponge, conflueix en la figura de Cogito. Per tant, cal tenir en compte aquest camí quan ens enfrontem a la poètica d'aquest personatge. I, de la mateixa manera, quan entrem en la traducció de les seves reflexions, de les seves cavil·lacions, de les seves paradoxes. El senyor Cogito és un **objecte** anterior que ha adquirit una veu com a personatge. Fixem-nos que en la majoria dels seus poemes la veu que ens parla està objectivada, és externa. No és estrany, doncs,

que l'autor de *Corb*, Ted Hughes, i l'autor de la Torbera on es troba l'home de Tollund, Seamus Heaney, tinguin moltes afinitats en el desplaçament de la interpretació a través d'aquests animals-personatges-referents que creen o que troben. Com el pensament del Cogito.

Aquesta objectivació, en Zbigniew Herbert, demana una llengua austera, precisa, directa, neta de filigranes verbals i de floritures embellidores, en aparença totalment neutra, encara que ja sabem que la llengua no ho és mai ni tampoc no ho són els registres. Aquests elements, juntament amb els salts constants de la ironia que dosifica de manera perfecta l'autor, havien de mantenir-se en la traducció. Abans ja m'havia enfrontat a la llengua de Herbert, quan n'havia traduït els llibres d'assajos, però s'hi permetia un discurs molt més alambinat amb la sintaxi, arribava a jugar molt més amb els recursos lingüístics, complicava els registres i arribava a floritures excepcionals en les descripcions que feia. Si se'm permet aquest joc de gèneres literaris, la llengua dels assajos era molt més poètica que no pas la de la seva poesia. Ara tenia davant una llengua que m'obligava a ser quasi asèptic. I, continuant la imatge mèdica, havia d'aconseguir que entrés en el cos de la meua llengua, de la meua cultura, com un bisturí, per infiltrar-hi tant la dosi adient d'ironia com l'austeritat i quasi sequedat dels versos mancats de puntuació. No era un repte fàcil, però espero haver pogut oferir al lector, com deia abans, algunes restes d'aquesta sensació que vaig tenir en descobrir els poemes de Herbert i el personatge-objecte-pensament del senyor Cogito.